

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ของต่างประเทศ และประเทศไทย

การปรับใช้กฎหมายในการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัด จำต้องทำการศึกษาข้อกำหนดกฎหมายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างดอกเบี้ยปกติกับดอกเบี้ยผิดนัด แยกเบี้ยปรับออกจากดอกเบี้ยผิดนัดออกจากกันให้ชัดเจนเสียก่อน เพราะดอกเบี้ยมีอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้แน่นอน ส่วนค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอัตราตายตัว บางเรื่องศาลสามารถปรับลดลงได้บางเรื่องเป็นข้อตกลงในสัญญาศาลไม่สามารถปรับลดลง นอกจากนั้นการที่จะระบุว่า ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและดอกเบี้ยผิดนัดจะเป็นเบี้ยปรับในทุกกรณีได้หรือไม่ การปรับใช้กฎหมายในแต่ละเรื่องมีข้อแตกต่างกัน จำต้องศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและถูกต้อง

เมื่อพิจารณาที่มาของการเรียกดอกเบี้ยต่อกันนั้น ที่ผ่านมาการเรียกดอกเบี้ยต่อกันส่วนใหญ่จะเริ่มเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินหรือมีการซื้อขายทรัพย์สินที่ผู้กู้ไม่อาจชำระเงินคืนหรือที่ผู้ซื้อไม่อาจชำระราคาสินค้าได้ภายในเวลาที่ตกลงกันไว้ โดยอาจเป็นกรณีที่มีการตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้ล่วงหน้า หรือไม่มีการกำหนดดอกเบี้ยกันไว้ล่วงหน้าก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าในทางกฎหมายสามารถแบ่งประเภทของอัตราดอกเบี้ยตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเรียกดอกเบี้ย ได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง (statutory interest rate) เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นไว้ เพื่อให้ใช้ในกรณีที่คู่สัญญาทำสัญญาโดยมีเพียงข้อตกลงให้มีการคิดดอกเบี้ยกันไว้ แต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ให้ชัดแจ้ง กฎหมายจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ให้ลูกหนี้เสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้

2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัด (default interest rate / late payment interest rate / judgment interest rate) เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นไว้ เป็นค่าทดแทนความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญา กฎหมายจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดให้ลูกหนี้เสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้หากผิดนัด

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน (maximum interest rate) เป็นกรณี ที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่อนุญาตให้ผู้ให้กู้ยืมเรียกเก็บเอาจากผู้กู้ยืมได้ แต่ถ้าผู้ให้กู้ยืมเรียก ดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายอนุญาตแล้ว ดอกเบี้ยในส่วนที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะตกเป็น โมงะ และผู้ให้กู้ยืมที่เรียกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะต้องได้รับโทษอาญา¹

ในบทนี้ผู้เขียนจะมุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยว่า ได้มีการกำหนด เพดานอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่หรือไม่ เพียงใด และจะศึกษาเฉพาะกรณีผู้ให้กู้ยืมมิใช่สถาบัน การเงิน เพราะอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินไม่อยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์ เพราะมีกฎหมายพิเศษมารองรับ คือ พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 4 ที่ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน อาจคิดจากผู้กู้ยืมหรือคิดให้ผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ก็ได้² โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงเหตุผล และความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่หรือไม่

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่ของต่างประเทศ

ภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่างยอมรับการให้การกู้ยืมเงิน สามารถเรียกดอกเบี้ยกันได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าว ของอดัม สมิท (Adam Smith) ที่กล่าวไว้ว่า การกำหนดอัตราดอกเบี้ยต้องถูกควบคุมโดยกฎหมาย และเป็นอัตราคงที่ที่สูงกว่าราคาต่ำที่สุดของราคาตลาด³ ทั้งนี้ ผู้เขียนเลือกศึกษากฎหมายประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law)

¹ พิชยามนต์ จารึกสุนทรสกุล. (2564). ดอกเบี้ยเงินกู้ ถึงเวลาที่ต้องแก้?. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50 (3), หน้า 426-427.

² พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523. มาตรา 4 บัญญัติว่า

“เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่ง ประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน อาจคิดจากผู้กู้ยืมหรือคิดให้ผู้ให้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีได้

ในการกำหนดตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินบางประเภท หรือ ทุกประเภทโดยกำหนดเป็นอัตราสูงสุดหรืออัตราที่อ้างอิงได้ในลักษณะอื่นก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขให้ สถาบันการเงิน ต้องปฏิบัติตามด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

³ Maria Pia Paganelli. (2003). In medio stat virtus: An alternative view of usury in Adam Smith's thinking. *History of Political Economy*, 30, pp.30-32.

เช่นเดียวกันกับประเทศไทย และในการร่างบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คณะผู้ร่างก็ได้พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นหลัก⁴ นอกจากนี้จะได้ศึกษากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) และเป็นประเทศหนึ่งที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน

3.1.1 ประเทศญี่ปุ่น

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กำหนดไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปีสำหรับนิติกรรมทุกประเภท และให้ทบทบทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด⁵ (ทั้งนี้ ก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2563 อัตราดอกเบี้ย ในกรณีนี้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทั่วไป และร้อยละ 6 ต่อปี สำหรับนิติกรรมในทางพาณิชย์)⁶

2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัด กำหนดไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทุกประเภท และให้ทบทบทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด⁷ (ทั้งนี้ ก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2563 อัตราดอกเบี้ยในกรณีนี้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทั่วไป และร้อยละ 6 ต่อปี สำหรับนิติกรรมในทางพาณิชย์)⁸

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน กรณีเงินต้นมีจำนวนน้อยกว่า 1 แสนเยน กำหนดได้ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี กรณีเงินต้นจำนวน 1 แสนเยน ถึง 1 ล้านเยน กำหนด

⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). รายงานการประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมาย 16 ตุลาคม 2465. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, สกค. 3 เล่ม 2. อ้างถึงใน พรรคศิ พกากรอง. (2537). *การจัดร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แห่งสยาม พ.ศ. 2451-2478*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 66, 86.

⁵ The Civil Code of Japan, Article 404. See also Mitsuhiko Kusafuka. (2020). *Effects of Civil Code amendment on IP licence agreements*. (Online). Available: https://www.nishimura.com/sites/default/files/tractate_pdf/ja/71246.pdf. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. (2564). ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเวลาที่ต้องแก้. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50 (3), หน้า 430.

⁶ พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

⁷ The Civil Code of Japan, Article 404.

⁸ พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

ได้ไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี และกรณีเงินต้นมีจำนวนเกินกว่าหนึ่งล้านเยน กำหนดได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี⁹

3.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กำหนดไว้ที่ร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างบุคคลทั่วไป¹⁰ และร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างพ่อค้า (mercantile transactions)¹¹ (แต่หากเป็นนิติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเช็คหรือตั๋วแลกเงินที่ออกภายในประเทศ อัตราดอกเบี้ย คือ อย่างน้อยร้อยละ 6 ต่อปี)¹²

2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัด กำหนดไว้ที่อัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน บวกด้วยร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างบุคคลทั่วไป¹³ และอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน บวกด้วยร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ผู้บริโภคมิใช่คู่สัญญา¹⁴ ทั้งนี้ อัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (basic rate of interest) ประกาศโดยธนาคารกลางเยอรมนีทุกวัน ที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอ้างอิง Main Refinancing Operation (MRO) ของธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป¹⁵ โดยอัตราปัจจุบันของ MRO คือ ร้อยละ 0 ต่อปี¹⁶ และอัตราดอกเบี้ยพื้นฐานปัจจุบันคือ ดิตลบร้อยละ 0.88 (-0.88%)¹⁷

⁹ The Interest Rate Restriction Act of Japan. Article 1 See also Masahiro Ueno. (2021). *Japanese Usury Regulation Not Applicable to Corporate Bonds*. (Online). Available: <https://www.expertguides.com/articles/japanese-usury-regulation-not-applicable-to-corporate-bonds/arpdfgus>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสฤกล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

¹⁰ The German Civil Code, Section 246.

¹¹ The German Commercial Code, Section 352.

¹² The German Act on Cheques (Scheckgesetz), Article 45, Article 46 and The German Act on Bills of Exchange (Wechselgesetz), Article 28, Article 48, Article 49.

¹³ The German Civil Code, Section 288 (1).

¹⁴ The German Civil Code, Section 288 (2).

¹⁵ The German Civil Code, Section 247.

¹⁶ The European Central Bank. (2021). *Key ECB interest rates*. (Online). Available: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสฤกล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 431.

¹⁷ Deutsche Bundesbank. (2021). *Basic rate of interest pursuant to section 247 of the German Civil Code*. (Online). Available: <https://www.bundesbank.de/en/bundesbank/organisation/gtc-and-legal-basis/basic-rate-of-interest-616708>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสฤกล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 431.

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ไม่มีการกำหนดอัตราไว้ โดยเฉพาะ โดยให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนด ในกรณีที่เป็นการกู้ยืมเงินที่ผู้ให้กู้ยืมได้รับข้อได้เปรียบทางการเงินซึ่งไม่ได้สัดส่วนอย่างชัดเจน และการให้กู้ยืมดังกล่าวได้อาศัยประโยชน์จากฐานะที่อ่อนแอของผู้กู้ยืมหรือโดยมีสภาพจิตที่ไม่ปกติ¹⁸

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ถือว่าเบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ โดยคู่สัญญามีการตกลงกันไว้ เจตนารมณ์ที่ต้องมีข้อตกลงดังกล่าวไว้ไม่เพียงแต่เพราะเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ความเสียหายที่จะเกิดขึ้น แต่ยังเป็นการป้องกันข้อพิพาทที่ไม่จำเป็นที่อาจเกิดขึ้นด้วย โดยประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 420 กำหนดว่า

(1) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายอาจกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายที่ต้องชำระให้แก่กันไว้ล่วงหน้าในกรณีที่ไม่มี การชำระหนี้ ในกรณีเช่นนี้ ศาลไม่อาจเพิ่มหรือลดจำนวนที่ตกลงกันไว้ในวันได้

(2) การกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายไว้ล่วงหน้าเช่นนี้ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะเรียกร้องให้ปฏิบัติการชำระหนี้หรือเลิกสัญญา

(3) ถ้ามีการกำหนดเบี้ยปรับกันไว้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้า¹⁹

ดังนั้น ศาลจึงต้องผูกพันตามข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา และไม่สามารถจะเพิ่มหรือลดจำนวนที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยกฎหมายของญี่ปุ่นเคารพหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่อย่างไรก็ดี ถ้าการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าไม่เป็นธรรม สูงหรือต่ำเกินไป ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีกฎหมายเฉพาะ

¹⁸ Wolfgang Kotzur and others. (2020). *Lending and taking security in Germany: overview*. (Online). Available: <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-501-2739?transitionType=Default&contextData=sc.Default&firstPage=true>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิชยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 431.

¹⁹ Civil Code of Japan, Article 420

(1) The parties may determine in advance the amount of compensation of damages payable in the event of the non-performance of an obligatory duty; in such case the court cannot increase or reduce the amount.

(2) The determination in advance of the amount of compensation for damages shall not prejudice the creditor's right to demand performance or termination for breach.

(3) A penalty is presumed to constitute liquidated damages.

กำหนดไว้แล้ว เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของญี่ปุ่น ก็มีข้อจำกัดเรื่องเบี้ยปรับกำหนดไว้ หรือกรณีที่เจ้าหนี้มีส่วนประมาทเล็กน้อย ศาลก็อาจลดเบี้ยปรับลงหรืองดเสียก็ได้²⁰

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือว่าเบี้ยปรับเป็นข้อตกลงที่กำหนดว่าลูกหนี้จะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งหากไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนดกันไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (B.G.B) มาตรา 339 บัญญัติว่า “If the debtor promises the creditor the payment of a sum of money as a penalty in case he dose not perform his obligation or dose not perform it in the proper manner, the penalty is forfeit if he is in default, If the performance owed consists in refraining from an action, forfeiture occurs as soon as any act in contravention of the obligation is committed.

เมื่อพิจารณาจาก (B.G.B) มาตรา 339 จึงอาจสรุปหลักกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ว่า ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้ อันจะพึงทำนั้น ได้แก่ งดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันพิเคราะห์ไปในทางความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เพราะสัญญาเป็นเรื่องที่คนอาจทำกฎหมายผูกพันกันเองถ้ากฎหมายปรับใหม่ลงโทษได้ ก็ไม่มีเหตุใดที่กฎหมายจะไปห้ามไม่ให้คู่สัญญาเขาสมัครใจทำกันเช่นนั้น แต่กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็ยังมีข้อจำกัดว่าเบี้ยปรับจะต้องไม่สูงเกินส่วน ดังที่มาตรา 343 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติไว้ว่า ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนที่พอสมควรก็ได้²¹

บทกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แยกแยะประเภทของดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัดไว้โดยชัดเจน การตีความเรื่องดอกเบี้ยในฐานะเป็นเบี้ยปรับหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนความเสียหายจากการที่ลูกหนี้ผิดนัด จึงไม่ค่อยมีปัญหาในการปรับบทกฎหมายว่าอะไรคือดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งสามารถแยกดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายกับเบี้ยปรับตามสัญญาออกจากกันได้อย่างชัดเจน²²

²⁰ สิริธนา ไทรนนทรี. (2560). *ปัญหากฎหมายของการเรียกค่าเสียหายหลังการเลิกสัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 156-157.

²¹ เกรียงไกร ไชยวงศ์. (2558). *เบี้ยปรับ*. รายงานการศึกษา การประเมินผลการทดลองการปฏิบัติราชการของกองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 45-46.

²² สฤษฏ์ กลั่นสุภา. (2554). *ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ยผิดนัดและเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 74.

3.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาถือได้ว่าเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำเศรษฐกิจโลก ปกครองด้วยระบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วย 50 มลรัฐ (states) และ 1 เขตการปกครอง ได้แก่ District of Columbia ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) เมืองหลวงของประเทศ โดยการบังคับใช้กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ กฎหมายระดับสหพันธรัฐ (Federal Laws) ซึ่งมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศและกฎหมายระดับมลรัฐ (State Laws) ซึ่งมีผลบังคับใช้ภายในมลรัฐนั้น ๆ สำหรับอัตราดอกเบี้ย ไม่มีกฎหมายระดับสหพันธรัฐกำหนดไว้ โดยแต่ละมลรัฐมีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยและกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นของตนโดยในกรณีการกู้ยืมเงิน บางมลรัฐกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ย และกำหนดเงื่อนไขหรือประเภทของผู้ให้กู้ยืมที่สามารถเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่ากรณีปกติ²³ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เลือกศึกษาอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายของบางมลรัฐ ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีความสำคัญในทางธุรกิจของสหรัฐอเมริกา ได้แก่

มลรัฐวอชิงตัน

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี หรือค่าเฉลี่ยตัวเงินคลัง 26 สัปดาห์บวกด้วย ร้อยละ 4 ต่อปี แล้วแต่อัตราใดจะสูงกว่ากัน²⁴
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี หรือค่าเฉลี่ยตัวเงินคลัง 26 สัปดาห์ บวกด้วย ร้อยละ 4 ต่อปี แล้วแต่อัตราใดจะสูงกว่ากัน

กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (District of Columbia)

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 6 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ได้แก่ ร้อยละ 4 ต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 24 ต่อปี²⁵

มลรัฐนิวยอร์ก

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 6 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ได้แก่ ร้อยละ 9 ต่อปี²⁶
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 16 ต่อปี²⁷

²³ พิชยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 428.

²⁴ The Revised Code of Washington (RCW) § 19.52.010, §19.52.020.

²⁵ D.C.Code §28-3301, §28-3302.

²⁶ N.Y. C.P.L.R. § 5004.

²⁷ N.Y. Gen. Oblig. Law §5-501, N.Y. Banking Law § 14.

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ได้แก่ ร้อยละ 7 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยคิดนัด ได้แก่ ร้อยละ 10 ต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 10 ต่อปี แต่ในกรณีที่มีผู้กู้ยืมมิใช่ผู้บริโภค (non-consumer) ซึ่งมีได้กู้ยืมเพื่อใช้ในครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยมี 2 อัตรา คือ ไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี หรือสูงกว่าอัตราของธนาคารกลางแห่งซานฟรานซิสโก เป็นจำนวนร้อยละ 5 ต่อปี²⁸

มลรัฐเดลาแวร์

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยคิดนัด ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปีต่อปี²⁹

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อธิบายไว้ว่าถ้าผู้กรณีกำหนดค่าเสียหายที่แน่นอนไว้กรณีผิดสัญญานั้น ถ้าเป็นค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้าสำหรับการไม่ชำระหนี้ซึ่งเป็นความเสียหายที่แท้จริง สามารถใช้บังคับกันได้ แต่ถ้าผู้กรณีกำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับโดยกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง คงสามารถใช้บังคับกันได้ เพียงเท่าที่เสียหายกันจริง ๆ³⁰

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดนัดของประเทศไทย

3.2.1 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยคิดนัดชำระหนี้เงิน ตามกฎหมายเดิมของไทยถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468³¹ มาตรา 224 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาคิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็คงให้ส่งดอกเบี้ย

²⁸ Cal Const, Art. XV § 1.

²⁹ Del. Code § 2301.

³⁰ สฤษฎ์ กัตันสุภา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22. หน้า 68.

³¹ พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่

ต่อไปตามนั้น...” โดยดอกเบี้ยในกรณีนี้เป็นค่าเสียหายที่คู่กรณีได้ตกลงเรียกดอกเบี้ยผัดนัดกันไว้ แต่กฎหมายให้สันนิษฐานว่า หนี้เงินนั้นถ้าลูกหนี้ผัดนัดไม่ชำระหนี้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ เจ้าหนี้ จึงบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผัดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ซึ่งเป็นความเสียหายขั้นต่ำของหนี้เงิน โดยเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายตาม จำนวนนี้หรือไม่ แตกต่างจากการผัดนัดในหนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นสิ่งที่อื่น ที่เจ้าหนี้มีหน้าที่ต้อง พิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร หากพิสูจน์ไม่ได้ ศาลก็จะไม่พิพากษาให้จำเลยต้องรับผิด³²

แต่หากคู่สัญญาแสดงเจตนาเรียกดอกเบี้ยแก่กัน โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญา และข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยไม่ขัดต่อกฎหมาย ข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญาตามกฎหมาย เมื่อมีการผัดนัดชำระหนี้เกิดขึ้น เจ้าหนี้จึงยังคงเรียกดอกเบี้ยในอัตราตามที่ระบุไว้ในสัญญา ตลอดไป³³ เช่น สัญญากู้ยืมเงิน กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 15 ต่อปี เมื่อลูกหนี้ผัดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยผัดนัดได้ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งเป็นเหตุอื่นอันชอบด้วย กฎหมายที่เจ้าหนียกขึ้นอ้างเพื่อเรียกดอกเบี้ยผัดนัดในอัตราที่สูงกว่า ร้อยละ 7.5 ต่อปี และเป็นสิทธิ ที่เจ้าหนี้พึงได้ตามสัญญาที่จะเรียกดอกเบี้ยคืนจากลูกหนี้ได้³⁴ ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกัน ได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) กล่าวคือ เสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญา และเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซง ซึ่งเป็นหลักที่ให้เสรีภาพ อย่างสมบูรณ์แก่คู่สัญญาในอันที่จะกำหนดเนื้อหาของกิจการที่ประสงค์จะตกลงกันในการทำสัญญา โดยอิสระ และด้วยใจสมัคร โดยข้อตกลงนั้นไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ของประชาชน (Public policy) และสัญญานั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้³⁵

โดยหลักการดังกล่าวได้รับการรับรองไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้น ไม่เป็น โฆษะ”³⁶ กับหลักอิสระทางแพ่ง

³² สฤษฎ์ กลั่นสุภา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22. หน้า 15.

³³ นิชาพรรณ ป้องขวลา. (2565). อัตราดอกเบี้ยผัดนัดชำระหนี้เงิน. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6 (1), หน้า 269

³⁴ เพ็ญญา สิริกานตยปกฤต. (2557). *ผลทางกฎหมายของการไม่ชำระหนี้เงิน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติ ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 68.

³⁵ นิชาพรรณ ป้องขวลา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25. หน้า 269.

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 151.

(Private Autonomy) หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of the Will) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการทำนิติกรรมทุกประเภท³⁷

อย่างไรก็ดี อัตราดอกเบี้ยในกฎหมาย “ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี” เป็นตัวเลขที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านานและเป็นที่คุ้นเคยของนิสิตนักศึกษาและผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายทุกคน จนหลายคนอาจไม่ได้ฉงนใจคิดว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่กำหนดมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2468 มีการบังคับใช้มาเป็นเวลากว่า 95 ปี แล้วนั้น ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ โดยที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ว่า รัฐพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกะแก่ประชาชน³⁸

คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา จึงได้สำรวจตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่มีการใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และพบว่าอัตราดอกเบี้ยสำคัญในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 2 อัตรา คือ อัตราดอกเบี้ยที่ไม่ได้กำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันขัดแย้งและอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งกำหนดไว้เท่ากันที่อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เป็นอัตราที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากในขณะที่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนั้น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ให้กันโดยทั่วไปมีอัตราสูงกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันอยู่ที่เพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี ส่งผลให้ลูกหนี้ได้รับการระงับดอกเบี้ยตามกฎหมายเกินสมควร และส่งผลให้มีเจ้าหนี้หัวใสบางรายประวิงเวลาการฟ้องคดีเพื่อให้ได้กำไรจากจำนวนดอกเบี้ยที่ศาลสั่งให้ ซึ่งสูงกว่าการริบฟ้องคดีแล้วนำเงินที่ได้จากชนะคดีไปฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์มาก นอกจากนี้ เมื่อสำรวจกฎหมายของประเทศต่าง ๆ พบว่าประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวจากอัตราคงที่ให้เป็นอัตราลอยตัว โดยผูกกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินที่กำหนด หรือกำหนดกลไกการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจแล้วทั้งสิ้น³⁹

³⁷ สุทธิชัย หล่อตระกูล, กฤษฎา นารินทร์รักษ์, นัธวัฒน์ พรหมภักดี, กรณ์ณเศรษฐ์ ชินมawangศ์ และ รุณทิกา เกษสนิท. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนในกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาของประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 14 (2), หน้า 229.

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 77.

³⁹ ไทยโพสต์. (2565). *การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งแรกในรอบ 95 ปี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thaipost.net/main/detail/96459>. [2565, 25 กรกฎาคม].

จากปัญหาดังกล่าว จึงนำมาสู่การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย และดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 วรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี และกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น⁴⁰ โดยเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในครั้งนี้ เพื่อปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยและกำหนดวิธีการในการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ⁴¹

ตารางที่ 3.1 แสดงสาระสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติม

	เดิม	กฎหมายใหม่
ดอกเบี้ยที่ไม่ได้ตกลงกันไว้ก่อน (มาตรา 7 ป.พ.พ.) กรณีที่มีการตกลงไว้ในนิติกรรมหรือในกฎหมายแจ้งชัดไว้ก็บังคับได้ตามที่ตกลงกัน	ร้อยละ 7.5 ต่อปี (อัตราคงที่ตลอดไป)	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้กระทรวงการคลังทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว)
ดอกเบี้ยเมื่อลูกหนี้ผิดนัด (มาตรา 224 ป.พ.พ.)	ร้อยละ 7.5 ต่อปี (อัตราคงที่ตลอดไป)	ร้อยละ 5 ต่อปีดอกเบี้ย (ดอกเบี้ยร้อยละ 3 ตามมาตรา 7 + เพิ่มร้อยละ 2 หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว)
วิธีคิดดอกเบี้ยผิดนัดเวลาผ่อนส่งเป็นงวด	คิดจากเงินต้นที่ค้างทั้งหมด	คิดจากเงินต้นเฉพาะงวดที่ผิดนัด (จะตกลงแตกต่างจากนี้ไม่ได้)

⁴⁰ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564. มาตรา 3-4.

⁴¹ อานันท์ เกียรติสารพิภพ. (2564). *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20210825091048.pdf. [2565, 21 สิงหาคม].

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในนิติกรรมโดยชัดแจ้งและอัตราดอกเบี้ยคิดในนิติกรรมทั่วไปของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง ที่ร้อยละ 8 ต่อปี และกำหนดดอกเบี้ยคิดเป็นอัตราลอยตัวโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง ของธนาคารแห่งชาติอังกฤษ (The Bank of England Reference Rate) ซึ่งประกาศทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบัน คือ ร้อยละ 0.25 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มที่กำหนด เพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ผิดนัดร้อยละ 8 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 8.25⁴²

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น เดิมกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในนิติกรรม โดยชัดแจ้งและอัตราดอกเบี้ยคิดในนิติกรรมทั่วไป เป็นอัตราลอยตัวที่อัตราร้อยละ 5 ต่อปี และในปี 2560 ได้มีการปรับปรุงให้เหลือร้อยละ 3 ต่อปี และกำหนดให้มีการทบทวนทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นมีการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ⁴³

นอกจากนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในนิติกรรม ที่เป็นหนี้เงินทั่วไป ที่ร้อยละ 4 ต่อปี และในนิติกรรมทางพาณิชย์ระหว่างผู้ที่เป็น “พ่อค้า” (Kaufsmänner) ตามนิยามของประมวลกฎหมายพาณิชย์ ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับอัตราดอกเบี้ย คิดนัดมีการกำหนดเป็นอัตราลอยตัว โดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (Basic Rate of Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารกลางสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบัน คือ คิดลบร้อยละ 0.88 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยคิดนัดในนิติกรรม ที่เป็นหนี้เงินทั่วไป และบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยคิดนัดในนิติกรรม ซึ่งผู้บริ โภคไม่ได้เป็นคู่สัญญา ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.12 ต่อปี และร้อยละ 8.12 ต่อปี ตามลำดับ⁴⁴

จากการพิจารณากฎหมายต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดให้ดอกเบี้ยคิดนัดเป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัว และหลายประเทศกำหนดให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดนัดชำระหนี้ที่สามารถเรียกเก็บเพิ่มเติมได้จากอัตราดอกเบี้ยปกติตาม

⁴² ฉินชาพรณ ป้องขวาเลา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25. หน้า 270.

⁴³ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย เรื่อง เสร็จที่ 262/2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 3.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

สัญญา เป็นเพราะด้านหนึ่งในเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลให้ลูกหนี้มีวินัยในการชำระหนี้ให้ตรงเวลา แต่ในอีกด้านหนึ่งก็จำเป็นที่ต้องคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ด้วย เช่นกันว่า หากลูกหนี้ที่ไม่ตั้งใจจะผิดนัดชำระหนี้ มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ให้ตรงเวลา ดอกเบี้ยที่จะต้องจ่ายจะต้องไม่เป็นภาระต่อลูกหนี้จนเกินพอดี ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีกับลูกหนี้เองแล้ว ยังช่วยลดโอกาสในการเกิดปัญหาหนี้เสียที่มีสาเหตุจากภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยผิดนัดที่สูงขึ้นเกินกำลังของลูกหนี้นั่นเอง⁴⁵

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและดอกเบี้ยผิดนัด โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งในการแก้ไขกฎหมายในครั้งนี้ นอกจากจะปรับลดอัตราดอกเบี้ยและดอกเบี้ยผิดนัดลงแล้ว ที่สำคัญยังกำหนดให้เป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัว โดยให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทบทวนกฎหมายดังกล่าวได้ทุก ๆ 3 ปี ให้ใกล้เคียงกับ อัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอความเห็นไว้ใน “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย” ที่ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาว่า “แนวทางของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่ไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญา โดยชัดเจนและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเป็นอัตราร้อยละ 3 ต่อปี และให้มีการทบทวนทุก 3 ปี ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนด มีความเหมาะสมกับการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากมีลักษณะเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่มีความชัดเจน ประชาชนสามารถทำความเข้าใจและนำไปใช้อ้างอิงในทางปฏิบัติได้ง่าย สอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้รับการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง”⁴⁶

การแก้ไขอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ย พื้นฐาน (Basic Rate of Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี ในขณะที่ประเทศไทยให้คำนวณอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 บวกด้วย อัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี กล่าวคือ กฎหมายไทยกำหนด

⁴⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). การกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้และลำดับการตัดชำระหนี้อย่างไรให้เป็นธรรม. *บทความของฝ่ายคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย*, หน้า 7.

⁴⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 3-4.

อัตราดอกเบี้ยผิคนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินไว้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคงที่และมีความชัดเจนมากกว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁴⁷

ตารางที่ 3.2 แสดงกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่นิติกรรมหรือกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง และอัตราดอกเบี้ยผิคนัดของประเทศไทยและต่างประเทศ⁴⁸

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิคนัด
ประเทศไทย	ร้อยละ 3 ต่อปีตามมาตรา 3 แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564 ให้กระทรวงการคลัง ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว (เดิมอัตราคงที่ ร้อยละ 7.5)	ร้อยละ 5 ต่อปีตามมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ให้กระทรวงการคลังทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว (เดิมอัตราคงที่ ร้อยละ 7.5)
ประเทศอังกฤษ	ร้อยละ 8 ต่อปี	อัตราลอยตัวโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงของธนาคารแห่งชาติอังกฤษ (The Bank of England Reference Rate) ซึ่งประกาศทุกวันที่ 1 มกราคมและ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 0.25 ต่อปีบวกด้วยอัตราเพิ่มที่กำหนดเพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ผิคนัดร้อยละ 8 ต่อปีซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 8.25 ต่อปี
ประเทศญี่ปุ่น	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตรา	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตรา

⁴⁷ วิชาพรรณ ป็องขวาเลา. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 25. หน้า 271.

⁴⁸ เอกสารประกอบการพิจารณา พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 (สภาผู้แทนราษฎรลงมติอนุมัติแล้ว) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการพิจารณาของวุฒิสภา. หน้า 14-15.

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิดนัด
	ดอกเบี้ยลอยตัว โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้นตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด	ดอกเบี้ยลอยตัว โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้นตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปที่ร้อยละ 4 ต่อปี และนิติกรรมทางพาณิชย์ระหว่างผู้ที่เป็น “พ่อค้า” (Kaufsmanner) ตามนิยามของประมวลกฎหมายพาณิชย์ที่ร้อยละ 5 ต่อปี	กำหนดเป็นอัตราลอยตัว โดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (Basic Rate Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารสหพันธ์เยอรมนีทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบันคือ คิดลบร้อยละ 0.88 ต่อปีบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปและบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมซึ่งผู้บริโภคมิได้เป็นคู่สัญญาซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.12 ต่อปี และร้อยละ 8.12 ต่อปี ตามลำดับ
สมาพันธรัฐสวิส	ร้อยละ 3 ต่อปี	ร้อยละ 3 ต่อปี
เครือรัฐออสเตรเลีย	ไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง	อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ย Cash Rate ของธนาคารกลางออสเตรเลีย โดยอัตราปัจจุบันคือ ร้อยละ 0.75 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่ม ก่อนมีคำพิพากษาร้อยละ 4 ต่อปี และอัตราเพิ่มหลังมีคำพิพากษาร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.75 ต่อปี และร้อยละ

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิดนัด
		6.75 ต่อปีตามลำดับ
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ให้กระทรวงการคลังประกาศกำหนดในรอบระยะเวลา 6 เดือน โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 3.15 ต่อปี	อัตรา 3 เท่าของอัตราดอกเบี้ย ECB Main Refinancing Operations Rate ที่กำหนดโดยธนาคารกลางยุโรป โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 0 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 10 ต่อปี

ที่มา: สรุปจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของไทยในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว แต่กฎหมายที่แก้ไขใหม่ยังคงหลักการเดิมบางประการไว้ กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่า นั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น ตามมาตรา 224 วรรคท้าย ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมาย กำหนดให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญากับหลักอิสระทางแพ่ง แต่กฎหมายมิได้กำหนดกรอบอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงไว้ให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยผิดนัดกันได้สูงสุดเพียงใด

3.2.2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ให้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2564

จำเลยสั่งจ่ายเช็คพิพาททั้งสองฉบับเพื่อชำระค่าสินค้าให้แก่โจทก์ โจทก์ยอมเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทดังกล่าวโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อเช็คพิพาททั้งสองฉบับถึงกำหนดชำระ และธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยจึงต้องรับผิดชำระเงินตามเช็คพิพาทแก่โจทก์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคหนึ่ง และมาตรา 914 ประกอบมาตรา 989 วรรคหนึ่ง พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องตามที่โจทก์ขอ แต่เนื่องจากการประกาศใช้พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยพระราชกำหนดดังกล่าวได้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 7 และมาตรา 224 เป็นผลให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรือตามอัตราดอกเบ็ญฝิดใหม่ที่ปรับเปลี่ยน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบ็ญฝิดในช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ศาลฎีกาจึงต้องกำหนดดอกเบ็ญฝิดชนิดให้ เป็นไปตามพระราชกำหนดดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2582/2564

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา มีการประกาศใช้ พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวให้ยกเลิกความในมาตรา 7 และมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความใหม่แทน เป็นผลให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรืออัตราดอกเบ็ญฝิดใหม่ที่กระทรวงการคลังปรับเปลี่ยน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ทำให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดของค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเป็นหนี้เงินที่ถึงกำหนดชำระตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 ต้องปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ดังนี้ เมื่อปัญหาเรื่องอัตราดอกเบ็ญฝิดต่อกฎหมายหรือไม่ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและกำหนดดอกเบ็ญฝิดให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดดังกล่าวได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142(5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 252 และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2638/2564

ดอกเบ็ญฝิดอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของราคาทองคำที่จำเลยทั้งสองซื้อทองคำร่วมกันไปนั้น โจทก์ร่วมมีสิทธิเรียกร้องให้บังคับจำเลยทั้งสองชดใช้ได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 440 แต่ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาได้มี พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ใช้ข้อความใหม่แทน ซึ่งมีผลให้กรณีเสียดอกเบ็ญฝิดให้แก่นัน และมีได้กำหนดอัตราดอกเบ็ญฝิดโดยนิติกรรมหรือกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้ดอกเบ็ญฝิดร้อยละ 3 ต่อปี ส่วนกรณีฝิดนันเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบ็ญฝิดชนิดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี เว้นแต่เจ้าหนี้จะได้เรียกดอกเบ็ญฝิดสูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นไป แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบ็ญฝิดในช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ดังนั้นดอกเบ็ญฝิดของค่าเสียหายที่จำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบ โจทก์ร่วมจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่แก้ไขใหม่ โดยโจทก์ร่วมมีสิทธิคิดดอกเบ็ญฝิดของราคาทองคำได้

ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันที่จำเลยทั้งสองกระทำความผิดฐานฉ้อโกงทองคำของโจทก์ร่วม แต่ละรายการจนถึงวันที่ 10 เมษายน 2564 และดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นไปจนกว่าจำเลย ทั้งสองจะจัดใช้ราคาทองคำเสร็จแก่โจทก์ร่วม โดยดอกเบี้ยในส่วนนี้ ให้ปรับเปลี่ยนไปตามอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 วรรคสอง (ที่แก้ไขใหม่)แต่ต้องไม่เกินอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามที่โจทก์ร่วมขอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3579/2564

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา มีการประกาศใช้ พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวให้ยกเลิกความในมาตรา 7 และมาตรา 224 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความใหม่แทน เป็นผลให้ดอกเบี้ยผิดนัดตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 ปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรืออัตราดอกเบี้ยใหม่ที่ กระทรวงการคลังปรับเปลี่ยนโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ดังนี้ เมื่อปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ยขัดต่อกฎหมายหรือไม่ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกา มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและกำหนดดอกเบี้ยให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดดังกล่าวได้ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 252 และ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2564, 2582/2564, 2638/2564 และ 3579/2564 ถือเป็นฎีกา กลุ่มแรก นับแต่วันที่พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีผลใช้บังคับ (11 เมษายน 2564) จากฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกาได้นำเอาอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่ มาใช้บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดชำระตั้งแต่วันที่ ตามพระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มาตรา 7 ที่บัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติตามมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดนี้ ให้ใช้แก่การคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดเวลาชำระตั้งแต่วันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบี้ยผิดนัดในระหว่างช่วงเวลาก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าคู่สัญญาตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกันได้ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8265/2559

การชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย การกำหนดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น เมื่อตามสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์ มิได้กำหนดให้ผู้ร้องต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยในกรณีที่ผู้ร้องผิดนัดชำระค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีได้ ผู้คัดค้านก็ไม่มีเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ กรณีจึงไม่มีเหตุให้อนุญาโตตุลาการที่จะกำหนดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ดังนี้ การที่อนุญาโตตุลาการชี้ขาดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราดังกล่าว จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายและเข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่มีการยอมรับหรือบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลจึงมีอำนาจเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในส่วนที่ให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยผิดนัดเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีได้ตามมาตรา 40 (2) (ข) แห่ง พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545

ฎีกานี้อธิบายหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) ไว้ว่า ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยผิดนัดได้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ลูกหนี้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น แต่ข้อเท็จจริงตามฎีกา ผู้คัดค้านไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์ให้ผู้ร้องต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยในกรณีที่ผู้ร้องผิดนัดเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ผู้คัดค้านจึงไม่มีเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ ตามที่อนุญาโตตุลาการชี้ขาดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ศาลฎีกาจึงเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536

สัญญาซื้อขายรถยนต์พิพาทระบุว่า กรรมสิทธิ์จะตกแก่ผู้ซื้อต่อเมื่อชำระราคาเป็นงวด ๆ ตามที่กำหนดไว้ครบถ้วนแล้ว จึงเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขกรรมสิทธิ์ในรถยนต์พิพาทยังไม่โอนเป็นของผู้ซื้อจนกว่าจะชำระราคาครบถ้วนตามงวด เมื่อจำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระราคาตามงวด โจทก์ก็ได้เข้าครอบครองรถยนต์พิพาทนำมาขายทอดตลาด ขายแล้วได้เงินไม่ครบ โจทก์จึงเรียกเงินราคาค่ารถยนต์ที่ยังขาดอยู่จากจำเลยที่ 1 ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา ดังนี้ เงินจำนวนดังกล่าวไม่มีข้อสัญญาข้อใดกำหนดให้ถือเป็นค่าเสียหาย และจำนวนเงินนั้นก็คือเงินราคารถยนต์ตามสัญญาซื้อขาย

นั่นเอง จึงจะถือเป็นเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและสูงเกินไปไม่ได้ สัญญาซื้อขาย ข้อ 6 วรรคสอง ระบุว่า ในกรณีที่ ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินงวดต่าง ๆ ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาหรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ใด ๆ ในสัญญา ผู้ซื้อยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ขายอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ดังนี้ เงินรายลดหย่อนที่ขาดก็คือเงินที่เกิดจากการที่จำเลยที่ 1 ผิดสัญญาต่อโจทก์และต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ จำเลยที่ 1 จึงต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ในจำนวนเงินดังกล่าวตามสัญญา ไม่ใช่ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

ฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ที่ร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่หากผู้ขายอาจเรียกได้มากกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย เช่น ตามสัญญาซื้อขาย ข้อ 6 วรรคสอง ตกลงดอกเบี้ยไว้เกินกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี ผู้ขายก็มีสิทธิเรียกได้ตามนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1916/2544

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ที่บัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี นั้น เป็นกรณีการคิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย มิใช่เป็นกรณีกฎหมายห้ามเด็ดขาดไม่ให้เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี หากมีเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้ เจ้าหน้าที่ย่อมสามารถเรียกได้โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย การชำระหนี้ตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่กำหนดให้ผู้คัดค้านใช้ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือนซึ่งเท่ากับร้อยละ 18 ต่อปี จึงไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) จะบัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่มีมิใช่เป็นกรณีกฎหมายห้ามเด็ดขาดไม่ให้เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี หากมีเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้ เจ้าหน้าที่ย่อมสามารถเรียกได้โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8396/2538

จำเลยจำนองที่ดินไว้ต่อผู้ร้อง ตกลงให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ร้องร้อยละ 15 ต่อปี การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 นั้นก็คือการฟ้องขอบังคับจำนองนั่นเอง และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 715 (1) ทรัพย์สิ่งซึ่งจำนองยอมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้กับดอกเบี้ยด้วย โดยในส่วนของดอกเบี้ยนั้น ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่ถ้าเจ้าหน้าที่อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 เมื่อตามสัญญาจ้างจำเลยยอมให้ดอกเบี้ยยแก่ผู้ ร้องร้อยละ 15 ต่อปี ผู้ร้องมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ในดอกเบี้ยอัตราดังกล่าว นับแต่ วันคิดนัดเป็นต้นไปจนถึงวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีส่วนเฉลี่ยแสดงจำนวนเงินที่จ่ายให้แก่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิและคนเสร็จ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 319

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3472/2546

ผ. ยอมทำสัญญากู้ยืมเงินให้ไว้แก่โจทก์ จึงเป็นการแปลงหนี้เดิมที่ค้างชำระกันอยู่มาเป็น หนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน หนี้เดิมย่อมระงับสิ้นไปโดยการแปลงหนี้ใหม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 349 เมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้เงินกู้ยืม ผ. ไม่ยอมชำระเงินกู้ยืมให้แก่โจทก์ จึงตกเป็นผู้ผิดนัดต้องรับผิดชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบ พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามสัญญากู้ยืมเงินนั้น และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย เมื่อ ผ. ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ 1 ในฐานะภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ผ. และจำเลยที่ 2 ในฐานะทายาทโดยธรรมของ ผ. จึงต้องรับผิดชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวให้แก่โจทก์ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 ประกอบด้วยมาตรา 1629, 1635 (1) และมาตรา 1737

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1021/2547

แม้สัญญากู้ยืมเงินเลิกกันไปแล้วตามการบอกเลิกสัญญาของโจทก์ เพราะจำเลยผิดนัดผิด สัญญาไม่ชำระหนี้เงินกู้ยืมก็ตาม โจทก์ก็ยังคงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากจำเลยในระหว่างผิดนัด ในอัตรา เอ็ม อาร์ อาร์ บวกร้อยละ 2 ซึ่งเป็นอัตราลอยตัวได้ ตามสิทธิที่โจทก์มีอยู่เดิมตามข้อสัญญา ต่อไป และเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ตอนท้าย และประกาศธนาคารโจทก์ที่ออกตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6165/2552

สัญญาเช่าราชการไปศึกษาต่อภายในประเทศภาคปกติ ข้อ 7 ระบุว่า จำเลยที่ 1 ยอมชำระ ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของจำนวนเงินที่ยังค้างชำระ ซึ่งเข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่โจทก์ผู้เป็น เจ้าหนี้ อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี โดยอาศัยข้อตกลงอันชอบด้วยกฎหมาย จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดส่งดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวแก่โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย และข้อตกลงเช่นนี้หาใช่เป็นสัญญาที่ลูกหนี้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้ว่าจะ ให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุณยษ์ มาตรา 379 ที่ศาลจะมีอำนาจปรับลดลงเป็นจำนวนพอสมควรตามมาตรา 383 ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 389/2556

จำเลยตกลงชำระดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงินให้แก่โจทก์ ในอัตราซึ่งละ 1 บาทต่อเดือน หรือร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันทำสัญญาเป็นต้นไป โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันทำสัญญากู้ยืมเงินเป็นต้นไป และไม่ว่าจำเลยจะผิดนัดชำระหนี้ต่อโจทก์ในวันใด ก็มีได้ทำให้สิทธิในการเรียกดอกเบี้ยอัตราดังกล่าวของโจทก์เปลี่ยนแปลงไป เพราะโจทก์สามารถเรียกดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวได้จนกว่าจำเลยจะชำระเงินเสร็จสิ้นตามสัญญา และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อตามคำฟ้องโจทก์ขอคิดจำนวนดอกเบี้ย นับแต่วันที่ชำระหนี้บางส่วนวันที่ 24 ตุลาคม 2543 ถึงวันที่ฟ้องวันที่ 7 กันยายน 2553 นั้น โจทก์ขอคิดเพียง 5 ปีตั้งนั้นศาลจึงไม่อาจให้จำเลยต้องรับผิดชอบไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ได้

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8396/2538, 3472/2546, 1021/2547, 6165/2552 และ 389/2556 ยังคงยืนยันหลักการเดิม ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536 ที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าในสัญญา มีการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ให้เสียในอัตราที่ตกลงกันตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ตีความ ให้ข้อตกลงที่ให้คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเมื่อผิดนัด เป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 105/2553

สัญญากู้ยืมเงินที่จำเลยที่ 1 ทำกับโจทก์ระบุว่า หากจำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระหนี้ไม่ว่างวดใดงวดหนึ่ง ให้โจทก์มีสิทธิเรียกคืนเงินกู้ทั้งหมดพร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราเท่ากับอัตราดอกเบี้ยสูงสุด นับแต่วันผิดนัดจนกว่าจำเลยที่ 1 จะชำระหนี้ครบถ้วน ข้อเท็จจริงได้ความว่า นับแต่วันทำสัญญากู้ยืมเงินมีการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยหลายครั้ง โจทก์คงคิดดอกเบี้ยเพียงอัตราร้อยละ 9 ต่อปีเท่านั้น การที่โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยที่เรียกร้องจากจำเลยที่ 1 เป็นอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ภายหลังที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นตามสัญญา ซึ่งเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้าในกรณีจำเลยที่ 1 ผิดนัด ดอกเบี้ยที่โจทก์ปรับเพิ่มขึ้นจึงมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งหากสูงเกินส่วน ศาลย่อมมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1464/2555

จำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนด การที่โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยแก่จำเลยจากอัตรากึ่งที่ร้อยละ 3 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 13.5 ต่อปี ภายหลังจากที่จำเลยผิดนัดชำระหนี้ แสดงว่า โจทก์ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้สูงขึ้น โดยอาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดตามข้อตกลงในสัญญา หากใช่เป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นตามปกติโดยอาศัยข้อตกลงในสัญญาเงินกู้ไม่ อัตราดอกเบี้ยที่ปรับสูงขึ้นนี้จึงมีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกัน

ไว้ล่วงหน้าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง จึงเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนย่อมมีอำนาจลดลงได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8860/2556

ตามตัวสัญญาใช้เงินกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีไม่ผิดนัดอัตราร้อยละ 18 ต่อปี หากผิดนัดไม่ชำระต้นเงินและหรือดอกเบี้ยตามกำหนด ยินยอมชำระดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่บริษัทเงินทุน อ. เจ้าหนี้เดิมประกาศ ซึ่งขณะนั้นอัตราร้อยละ 28 ต่อปี ซึ่งข้อสัญญาดังกล่าวจึงเป็นกรณีที่ตกลงกันได้ล่วงหน้าว่า หากลูกหนี้ชั้นต้นไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ลูกหนี้ชั้นต้นยอมให้บริษัทดังกล่าวคิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้ ดอกเบี้ยที่คิดเพิ่มขึ้นจากอัตราร้อยละ 18 ต่อปี กรณีที่ผิดนัดดังกล่าว จึงเป็นค่าเสียหายอันเกิดแก่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ถือว่าเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจลดลงได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง แต่ไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดให้อำนาจศาลที่จะงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3022/2561

ตามบันทึกข้อตกลงการรับเงินค่าจ้างพิเศษสำหรับพยาบาลเข้าใหม่ระบุว่า หาก “พนักงาน” กระทำผิดข้อตกลงโดยทำงานไม่ครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว “พนักงาน” ยินยอมที่จะคืนเงินเต็มจำนวนตามที่ได้ระบุไว้ในบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี โดยให้เริ่มคิดดอกเบี้ยนับจากวันที่ทำบันทึกข้อตกลงฉบับนี้เป็นต้นไปให้แก่ “นายจ้าง” ในทันทีโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ทั้งสิ้น

ดอกเบี้ยตามบันทึกข้อตกลงที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี นั้น ถ้าจำเลยไม่ผิดสัญญา โจทก์ก็ไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยดังกล่าวจากจำเลยได้ ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการกำหนดค่าเสียหายจากการผิดสัญญาไว้ล่วงหน้า อันเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ศาลแรงงานกลางจึงมีอำนาจปรับลดลงได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562

เมื่อโจทก์ชำระเงินให้แก่ผู้ว่าจ้างไปแล้ว กิจการร่วมค้าจึงต้องรับผิดชอบใช้เงินจำนวนดังกล่าวคืนให้โจทก์ พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันที่โจทก์จ่ายเงินเป็นต้นไป แต่ที่โจทก์คิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 15.50 ต่อปี ตามประกาศอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ ตามคำขอให้ออกหนังสือค้ำประกันข้อ 3 นั้น เป็นข้อตกลงการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ อันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เมื่อสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นปรับลดดอกเบี้ยลงเหลือร้อยละ 13 ต่อปี จึงเหมาะสมแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 930/2563

ดอกเบี้ยที่โจทก์คิดจากจำเลยอัตราร้อยละ 25 ต่อปี เพิ่มจากที่คิดจากเดิมอัตราร้อยละ 18 ต่อปี นั้น อาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดผิดเงื่อนไขชำระหนี้ ดอกเบี้ยส่วนที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งอยู่ในบังคับมาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1625/2563

โจทก์เป็นผู้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นสถาบันการเงิน มีสิทธิคิดดอกเบี้ยเงินกู้ได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี โดยไม่อยู่ในบังคับห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ดังที่ธนาคารแห่งประเทศไทยออกประกาศ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 38 มาตรา 40 และมาตรา 56 กำหนดให้โจทก์เรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ไม่เกินกว่าอัตราร้อยละ 28 ต่อปี การคิดดอกเบี้ยของโจทก์ทั้งอัตราปกติก่อนผิดนัดและอัตราที่คิดเพิ่มเมื่อผิดนัดนั้น จึงเป็นการคิดตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยควบคุมไว้ไม่ให้เกินกว่าที่เหมาะสม โดยคำนึงการแข่งขันอย่างเป็นธรรมในการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินในท้องตลาดและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคควบคู่กัน

ดอกเบี้ยที่โจทก์ขอคิดมานั้นอาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดผิดเงื่อนไขชำระหนี้ ดอกเบี้ยส่วนที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งอยู่ในบังคับมาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่เพียงแต่ทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน...” อันเป็นเจตนารมณ์แห่งกฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าเบี้ยปรับที่กำหนดตามสัญญาเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณีหรือไม่ หากเห็นว่าเบี้ยปรับสูงเกินสมควร ศาลย่อมใช้ดุลพินิจลดจำนวนเบี้ยปรับลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2591/2563

จำเลยทำสัญญากู้ยืมเงินจากโจทก์ ขอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี แต่หากจำเลยผิดนัดติดสัญญาจำเลยขอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 25 ต่อปี ดังนั้น ดอกเบี้ยในส่วนที่เกินจากอัตราร้อยละ 18 ต่อปี จึงเป็นข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าหากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์ อันแท้จริงแห่งมูลหนี้จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้ เข้าลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยอันเป็นเบี้ยปรับสูงเกิน

ส่วนที่ปรับลดลงมาเป็นจำนวนพอสมควรได้ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

ไม่มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจศาลที่จะงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมดได้ การที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แก่โจทก์ จึงเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ให้เบี้ยปรับต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติที่จำเลยต้องชำระให้แก่โจทก์ก่อนผิดนัด ซึ่งมีผลเท่ากับเป็นการงดเบี้ยปรับที่จำเลยต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์อันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5228/2563

จำเลยกู้เงินจากโจทก์โดยตกลงชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี แต่หากผิดนัดตกลงชำระดอกเบี้ยอัตราสูงสุดผิดเงื่อนไข ซึ่งขณะทำสัญญาเท่ากับอัตราร้อยละ 28 ต่อปี ข้อตกลงที่จะชำระดอกเบี้ยอัตราสูงสุดผิดเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่จำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสัญญา จึงเข้าลักษณะเป็นเบี้ยปรับและศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับดังกล่าวได้หากเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นสูงเกินส่วนตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 และมาตรา 383 แต่ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 8 เห็นพ้องด้วยกับศาลชั้นต้นที่ปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดลงเหลืออัตราร้อยละ 15 ต่อปี นั้น การปรับลดดังกล่าวเท่ากับเป็นการงดเบี้ยปรับทั้งหมด ไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย เป็นการไม่ชอบ

ฎีกาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกรณีที่ศาลฎีกามองว่าดอกเบี้ยผิดนัดที่เพิ่มขึ้นจากเดิมถือเป็นเบี้ยปรับ ถ้าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดได้ แต่ไม่มีอำนาจงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าถ้าดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้คิดเพิ่มขึ้นนั้น เป็นดอกเบี้ยที่อาจเรียกเพิ่มขึ้นได้ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัดหรือไม่ก็ตาม เช่นนี้ ไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ศาลจะลดดอกเบี้ยลงไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 790/2546

สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี ระบุว่า “ผู้กู้ยอมชำระดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราตามที่ผู้ให้กู้ประกาศกำหนดเป็นคราว ๆ ไป และผู้กู้ยอมให้ผู้ให้กู้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยได้ตามที่ผู้ให้กู้ประกาศกำหนด โดยที่ผู้ให้กู้ไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ทราบแต่อย่างใด” แสดงว่าเป็นการคิดดอกเบี้ยตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีที่กำหนดให้โจทก์มีสิทธิขึ้นอัตราดอกเบี้ยได้ แม้จำเลยจะไม่ได้ผิดนัดชำระหนี้ ดังนั้น ข้อสัญญาดังกล่าวจึงมิใช่เบี้ยปรับ

ฎีกานี้ชี้ให้เห็นว่าหากเป็นดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้อาจเรียกจากลูกหนี้เพิ่มขึ้นได้ ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัดหรือไม่ก็ตาม เช่นนี้ ไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4690/2543

ข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้ในหนังสือสัญญากู้เงิน ที่โจทก์คิดดอกเบี้ยอัตรา ร้อยละ 19 ต่อปี หมายความว่า ไม่ว่าจำนวนจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม โจทก์ยอมมีสิทธิคิด ดอกเบี้ยเอาจากจำนวนในอัตราดังกล่าวตามสัญญาได้ ดังนี้ จึงไม่ใช่เบี้ยปรับ

ส่วนข้อตกลงกรณีผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระเงินกู้ตามกำหนดงวดใดงวดหนึ่ง ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้ เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กำหนดเมื่อใดก็ได้ นั่น หมายถึง กรณีผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้แล้วผู้ให้กู้เพิ่ม อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 19 ต่อปี ดอกเบี้ยส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 19 ต่อปีเท่านั้นที่เป็นเบี้ย ปรับ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่า ร้อยละ 19 ต่อปีไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6292/2555

ตัวสัญญาใช้เงินมีข้อความระบุไว้ว่า จำนวนยอมเสียดอกเบี้ยอัตรา ร้อยละ 16 ต่อปี แสดงว่า ไม่ว่าจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม โจทก์ยอมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำนวนในอัตราร้อยละ 16 ต่อปี ตามสัญญาได้อยู่แล้ว ข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวจึงไม่ใช่เบี้ยปรับ เฉพาะดอกเบี้ยส่วนที่ เกินกว่าอัตราร้อยละ 16 ต่อปี เท่านั้นที่เป็นเบี้ยปรับ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่าส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 16 ต่อปี สูงเกินส่วน ศาลจะลดไปจำนวนพอสมควรก็ได้ แต่จะลดลงเหลือ เท่ากับหรือน้อยกว่าอัตรา ร้อยละ 16 ปีไม่ได้

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4690/2543 และ 6292/2555 ซึ่งให้เห็นถึงความหมายของ ดอกเบี้ยปกติและเบี้ยปรับได้อย่างชัดเจน โดยอธิบายว่าดอกเบี้ยปกติ หมายถึง ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัด ชำระหนี้หรือไม่โจทก์สามารถปรับได้ตามสัญญาที่กำหนด ดังนั้น ดอกเบี้ยปกตินี้ไม่เป็นเบี้ยปรับ ศาลจะปรับลดดอกเบี้ยปกติไม่ได้ ส่วนกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ หมายถึง ถ้าผู้กู้ผิดนัดให้เพิ่ม อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมากกว่าปกติ ตรงนี้ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ในสัญญา ล่วงหน้าหากผิดสัญญาต้องชดใช้ให้อีกฝ่าย ถ้าสูงเกินส่วนศาลสามารถปรับลดได้

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดและเบี้ยปรับ ทั้งในประเทศที่ ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ผู้เขียนสรุปได้ว่า หลายประเทศมีการกำหนดให้ดอกเบี้ยผิดนัดเป็นอัตราดอกเบี้ย ลอยตัว และกำหนดให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุดให้มีความชัดเจนไว้

ในส่วนของเบี้ยปรับ ตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ถือว่าเบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ที่คู่สัญญามีการตกลงกัน ไว้ โดยกฎหมายเคารพหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่อย่างไรก็ดี ถ้าการกำหนดค่าเสียหายไว้ ล่วงหน้าไม่เป็นธรรม สูงหรือต่ำเกินไป ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม

อันดับของประชาชน ศาลก็อาจลดเบี้ยปรับลงหรืองดเสียก็ได้ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา จะไม่ยอมรับค่าเสียหายในเชิงลงโทษจากการผิดสัญญาซึ่งเป็นส่วนของค่าเสียหายที่มีการกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง แต่หากเป็นการกำหนดค่าเสียหายตามความเป็นจริงแม้เป็นการประเมินค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าก็สามารถใช้บังคับได้